

N:o 70.

Ank. till Riksd. kansli den 22 april 1898, kl. 4 e. m.

*Utlåtande i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående
upplåtelse af mark och virke från kronoparker till sa-
natorier.*

(I. A.)

Med åberopande af bilagdt utdrag af protokollet öfver finansärenden för den 11 mars 1898 har Kongl. Maj:t i en samma dag aflåten proposition (n:o 68) föreslagit Riksdagen medgifva,

dels att till platser för anläggning af tre sanatorier för lungsotspatienter, nemligen ett i norra, ett i mellersta och ett i södra Sverige, måtte till Kongl. Maj:ts förfogande ställas, för sanatoriet i norra Sverige af det till förra militiebostället Bispgården hörande skogsskiftet Oxböleskogen ett område af 50 har och för sanatoriet i mellersta Sverige af kronoparken Hålahult likaledes ett område af 50 har, med rätt för Kongl. Maj:t att bestämma dessa områdens närmare belägenhet, samt för sanatoriet i södra Sverige af kronoskog, som Kongl. Maj:t egde bestämma, jemväl ett område af 50 har; skolande sagda områden, under förutsättning att desamma definitivt utsåges till platser för sanatorieanläggningar, öfverlemnas till sanatoriestiftelsen med full eganderätt;

dels att af en hvar af de tre kronoegendomar, hvilka, enligt hvad ofvan blifvit sagdt, utsåges till platser för sanatorieanläggningar, ett ytterligare område, hvars läge Kongl. Maj:t likaledes egde närmare bestämma, af högst 50 har skogsmark måtte, utan att från egendomarne afsöndras, få, under nyssberörda förutsättning, af sanatoriestiftelsen användas för anläggning af promenadvägar och andra sjukvårdens behof, med rätt för sanatorierna, hvilka icke skulle ega att förfoga öfver den skog, som för berörda ändamål komme att fallas, att till vedbrand vid sanatorierna tillgodogöra sig torra träd jemte grenar och toppar af träd, som för kronans räkning å ifrågavarande områden afverkades;

dels ock att från kronan tillhörig skog måtte till sanatoriestiftelsen kostnadsfritt utlemnas, för anläggning af ett sanatorium i mellersta och ett i södra Sverige, för hvartdera en virkesquantitet af 4,500 kubikmeter, deraf 2,000 kubikmeter sågtimmer och 2,500 kubikmeter byggnadstimmer, samt för anläggning af ett sanatorium i norra Sverige antingen en virkesmängd af samma storlek och beskaffenhet som den nyss nämnda eller ock, för den händelse detta sanatorium komme att uppföras af trä, en virkesquantitet af 9,000 kubikmeter, deraf 4,000 kubikmeter sågtimmer och 5,000 kubikmeter byggnadstimmer.

Af förenämnda statsrådsprotokoll inhemtas, att, sedan Konungen bestämt, att det penningebelopp, som vid hans tjugufemåriga regeringsjubileum blifvit stäldt till hans förfogande att användas till det allmännyttiga ändamål, han funne för godt besluta, skulle användas till åtgärder för bekämpande af lungtuberkulosen inom landet, Konungen uppdragit åt en komité att afgifva förslag, huru ifrågavarande gåfvomedel fördelaktigast borde för nämnda ändamål användas, hvarvid komitén hade att verkställa utredning om lämpligaste sättet för anläggande af så kallade slutna sanatorier för obemedlade lungsotspatienter (folksanatorier). Vid fullgörande af detta uppdrag hade komitén jemväl erhållit befallning att, bland annat, afgifva förslag å tre eller flere inom olika delar af riket belägna platser, som i sanitärt afseende, men ock med hänsyn till kommunikationsförhållanden, utrymme m. m. kunde anses företrädesvis lämpliga för anläggning af fullständiga lungsotssanatorier, i hvilket hänseende till tryggande mot sköfling af sanatoriet omgifvande skogar i främsta rummet statens större skogsparker borde komma i åtanke.

I ett den 4 nästlidne februari afgifvit betänkande hade bemälda komité anført, att i den promemoria, som blifvit komitén till ledning för dess arbete förelagd, uttalades önskvärdheten af att de tillämnade sana-

torierna måtte blifva till antalet minst tre. Med de fakta för ögonen, som genom verkställd utredning förebragts, blef det för komitén snart uppenbart, att detta önskemål med de medel, som stode till buds, för närvarande ej kunde uppnås. Det visade sig nemligen, att, äfven om de billigaste af de föreliggande kostnadsförslagen lades till grund för beräkningen, kostnaderna för tre sanatoriers uppförande likväl komme att väsentligt öfverstiga 1,000,000 kronor. Derefter skulle enligt komiterades tanke en alltför ringa del af jubileumsfonden återstå till bestridande af kostnaderna för sanatorievårdens behöriga fortgång. För förverkligandet af Konungens afsigt, att de tillämnade lungotssanatorierna skulle komma landets i ekonomiskt afseende mindre lyckligt lottade befolkning till godo, hade nemligen komiterade ansett som en nödvändig förutsättning, att omkring en tredjedel af de egentliga sjukvårdskostnaderna kunde bestridas af afkastningen från medel, som afsatts från jubileumsfonden. Men att inrättandet af tre sanatorier icke skulle medgifva genomförandet af en sådan plan för dessa anstalters ekonomi framginge tydligt af verkställda kostnadsberäkningar. För att ändock kunna anordna tre sanatorier blefve det under dessa förhållanden nödvändigt att antingen fastställa en så hög dagafgift för samtliga patienter, att en stor del af landets fattigare, sanatorievård behöfvande befolkning säkert blefve beröfvad hvarje utsigt att komma i åtnjutande af sådan vård, eller ock reservera en oproporionerligt stor del af utrymmet inom sanatorierna för sådana patienter, som vore i stånd att erlægga så höga dagafgifter, att desamma kunde bidraga till bestridande af kostnaderna för vården af ett antal fattiga. Men ingendera af dessa utvägar öfverensstämde enligt komiténs förmenande med Konungens afsigter med de tillämnade folksanatorierna.

Med afseende å de af komitén beräknade kostnader för de ifrågasatta sanatoriernas uppförande, utrustning och underhåll hade därför komitén hemställt, att Konungen täcktes besluta, att för närvarande blott två sanatorier skulle uppföras. Vid framställandet af detta förslag hade komitén ingalunda velat för utförbar förklara den önskan, att sanatoriernas antal borde blifva tre, som funnes uttalad i den komitén för ledning för dess arbete förelagda promemoria. Komitén funne snarare denna tanke värd all uppmärksamhet med hänsyn till den möjlighet för sanatoriernas lämpliga fördelning inom rikets skilda delar och dermed sammanhängande tillgänglighet för de respektive landsändarnes befolkning, som dess förverkligande innebure. Komiténs förslag åsyftade för den skull endast den omedelbara verkställigheten af Konungens beslut beträffande jubileums-

fonden. Det slutliga antalet af sanatorierna ansåge komitén deremot obetingadt böra blifva tre. För att bereda medel till inrättandet af ett tredje sanatorium hade komitén tagit under öfvervägande det förslaget, att af det belopp, som återstode, sedan de två första sanatorierna blifvit uppförda och för dem en lämplig summa afsatts till underhållsfond, skulle bildas en grundfond för ett framtida sanatorium. Till förökning af denna fond syntes dess årliga ränteafkastning städse böra läggas till kapitalet. Den snabbaste tillväxten af dessa reserverade medel vågade komitén dock hoppas af de donationsmedel, som efter all sannolikhet komme att i rikt mått tillfalla sanatoriestiftelsen, sedan Konungen genom sitt beslut angående jubileumsfondens användande till tuberkulosens bekämpande gifvit den enskilda och offentliga välgörenheten anvisning på detta lämpliga fält för dess verksamhet. Der särskilda hinder ej mötte, syntes sanatoriestiftelsen eventuellt tillfallande donationer böra föras till nämnda fond.

Under förutsättning att nyss afgifna förslag rörande sanatoriernas antal och successiva uppförande vunne Konungens bifall, hade komitén uppgjort grunddrag till en provisorisk finansiell plan för sanatoriestiftelsen jemte förslag till inkomst- och utgiftsstat för de två första sanatorierna.

Det syntes kunna antagas, att vid den tidpunkt, då komiténs förslag komme till verkställighet, jubileumsfonden vuxit till ett belopp af 2,300,000 kronor. Denna summa ansåge komitén böra sålunda disponeras:

för uppförande och utrustning af två sanatorier	kronor 900,000: —
underhållsfond för de två första sanatorieanläggningarna	» 1,200,000: —
reserverade medel för en framtida sanatorieanläggning	» 200,000: —
	<hr/>
	Summa kronor 2,300,000: —

Vid uppställandet af förestående provisoriska förslag till fördelning af jubileumsfondens medel hade komitén utgått från den förutsättningen, att för sanatorieanläggningarna behöfligt område komme att af staten eller måhända af enskilde fritt upplåtas. Skulle mot förmodan blifva nödigt, att mark för sanatorierna genom köp förvärfvades, komme förestående kalkyl naturligtvis att i motsvarande grad deraf påverkas.

Komitén hade derjemte ansett sig böra hos Konungen hemställa om vidtagande af erforderliga åtgärder för att till sanatoriestiftelsen måtte upplåtas ej blott nödigt område, utan äfven en viss virkesmängd från kronan tillhöriga skogar. Derest denna senare förmån skulle komma att

beviljas, skulle detta medföra en väsentlig besparing i den beräknade anläggningskostnaden, och skulle härigenom de för en tredje sanatorieanläggning afsedda medel vinna en betydande förstärkning samt sålunda tidpunkten för denna anläggnings uppförande framflyttas.

Beträffande det komitén gifna uppdrag att inkomma med förslag å inom olika delar af riket belägna platser, som med hänsyn till angifna förhållanden kunde anses lämpliga för anläggning af fullständiga lung-sotssanatorier, hade komitén meddelat, att, hvad Norrland anginge, komitén funnit ett skogsskifte benämndt Oxböleskogen, tillhörande det till skogsväsendet öfverlemnade förra militiebostället Bispgården i Fors socken af Jemtlands län, kunna lämpa sig för anläggande af ett sanatorium. Enligt hvad komitén inhemtat funnos äfven å vissa kronan icke tillhöriga skogstrakter vid Resele för en sanatorieanläggning synnerligen förträffliga platser, nemligen på södra slutningen af den höjdsträckning, som begränsades af Faxelfvens och Ångermanelfvens floddalar, särskildt å området mellan Långsele jernvägsstation och Forsmo jernvägsbro, ungefär midtemot Faxelfvens inflöde i Ångermanelfven. Från åtskillige Resele byamän hade också till komitén inkommit anbud om förvärfvande af för sanatorium behöfligt område, men årstiden hade dittills lagt hinder i vägen för utförandet af erforderliga närmare undersökningar. Komitén hade likväl fortfarande sin uppmärksamhet riktad på detta område och anhöll att senare få till Konungen inkomma med vidare yttrande och förslag i ämnet, derest en ifrågasatt undersökning ansåges böra sådant för-anleda. Af de kronoparker inom mellersta Sverige, som blifvit för komitén särskildt uppgifna, hade de komitéledamöter, som besökt dessa platser, funnit kronoparken Hålahult i Kils socken af Örebro län vara den, som bäst motsvarade de uppställda fordringarna. Bland kronoparker inom södra Sverige, på hvilka komitén fått anvisning såsom för ändamålet lämpliga, hade en på grund af angifna förhållanden synts redan från början kunna uteslutas. Af de öfriga hade ingendera befunnits lämplig. Af komitén vidtagen åtgärd hade emellertid haft till resultat, att till komitén ingått förslag på sju nya platser inom Smålands öfverjägmästare-distrikt, hvilka såsom möjligen lämpliga för anläggning af sanatorier borde besökas.

Då, oafsedt att frågan om platsen för ett sanatorium i Norrland kunde ånyo komma under ompröfning inom komitén, komitén ansett det vara af vigt, att sanatoriestiftelsen redan innevarande år erhöle upplåtelse af de två förut angifna, kronan tillhöriga områden, som kunde komma

att tagas i anspråk för anläggning af sanatorier, hade komiten, under förutsättning att dess förslag beträffande sanatoriernas antal vunne bifall, hemställt, det täcktes Kongl. Maj:t vidtaga åtgärder för aflåtande till innevarande års Riksdag af proposition med begäran,

dels att ett område af 50 hektar af kronoparken Hålahult och ett lika stort område af förra milititebostället Bispgårdens ifrågavarande skogskifte måtte ställas till Kongl. Maj:ts förfogande, med rätt för Kongl. Maj:t att i öfrigt bestämma dessa områdens närmare belägenhet, för att, under förutsättning att berörda områden utsåges till platser för anläggning af nu ifrågasatta två sanatorier, öfverlemnas till sanatoriestiftelsen med full eganderätt;

dels att derutöfver ett område, hvars läge likaledes skulle öfverlemnas till Kongl. Maj:ts närmare bestämmande, af högst 50 hektar skogsmark af hvardera af nämnda kronoegendomar måtte, utan att i öfrigt från dessa afsöndras, få, under enahanda förutsättning, af sanatoriestiftelsen användas för anläggning af promenadvägar och andra sjukvårdens behof, med rätt för sanatorierna, hvilka icke skulle ega att förfoga öfver den skog, som komme att för berörda ändamål fällas, att deremot inom nu ifrågavarande områden få till vedbrand vid sanatorierna tillgodogöra sig torra träd jemte grenar och toppar efter träd, som för kronans räkning derstädes afverkades;

dels ock att från ifrågavarande kronopark och skogsskifte eller annan kronan tillhörig skog måtte få till sanatoriestiftelsen kostnadsfritt utlemnas för sanatorieanläggning i mellersta Sverige en virkesquantitet om 4,500 kubikmeter, deraf 2,000 kubikmeter sågtimmer och 2,500 kubikmeter byggnadstimmer, samt för sanatorieanläggning i Norrland antingen en virkesmängd af samma storlek och beskaffenhet som den nyss nämnda eller ock, för den händelse sanatoriet i Norrland komme att uppföras af trä, en virkesquantitet om 9,000 kubikmeter, deraf 4,000 kubikmeter sågtimmer och 5,000 kubikmeter byggnadstimmer.

I skrifvelse den 7 sistlidne februari hade riksmarskalksemetet, jemte öfverlemnande af ifrågavarande betänkande, förklarar sig för sin del ej hafva något att dervid erinra eller tillägga.

På grund af befallning hade domänstyrelsen i ärendet afgifvit utlåtande, deri styrelsen, hvad först beträffade de för sanatorieanläggningarna nödiga ansedda markupplåtelserna, anfört, att något laga hinder för upplåtelserna icke mötte, enär de skogsområden, från hvilka upplåtelserna vore ifrågasatta, stode under kronans fria disposition.

Vidkommande derefter det virke, hvilket, enligt hvad komiten före-

slagit, skulle till sanatoriestiftelsen kostnadsfritt utlemnas för sanatorieanläggningarna, hade domänstyrelsen, med förklarande att styrelsen i saknad af byggnadsritningar och materialförslag icke vore i tillfälle att yttra sig med afseende å kvantiteten, vidare anført, att, då virkestillgången å kronoparken Hålahult ej medgäfvade att på en gång eller under närmaste åren uttaga 2,000 kubikmeter sågtimmer och 2,500 kubikmeter byggnadstimmer, utan att denna kronopark med en areal af allenast 502,34 hektar, deraf 100 hektar komme att tagas i anspråk för sanatoriestiftelsen, skulle i väsentlig mån blifva öfverafverkad, det syntes vara nödigt att inskränka utsyningen å denna park åtminstone till hälften af hvarterdera virkesslaget samt uttaga återstoden å andra inom Örebro revir befintliga kronoparker; och då äfven i fråga om den för det norrländska sanatoriet ifrågasatta virkeskvantiteten det skulle föranleda olägenheter och svårigheter att på en gång uttaga denna virkesmängd å allenast Oxböleskogen, hvilken areal med frånräknande af den för sanatoriet behöfliga delen utgjorde 927 hektar, vore det enligt domänstyrelsens åsigt jemväl af nöden, att denna afverkning fördelades å flere skogar inom samma revir eller Östra Jemtlands. På grund af det sålunda anförda hade domänstyrelsen hemställt, att af de virkesmängder, som blefve för ändamålet anslagna, endast någon del måtte utsynas å kronoparken Hålahult och Oxböleskogen samt, på sätt äfven af komitén blifvit ifrågasatt, återstoden på andra inom hvarterdera reviret belägna, kronan tillhöriga skogar.

Sedan Konungen härefter tillkännagifvit, att han, med bifall till komiténs förslag, beslutit, att för närvarande endast två sanatorier, hvilka borde förläggas, ett i norra och ett i mellersta Sverige, skulle uppföras, men på samma gång uttalat den förhoppning, att snarast möjligt åtgärder kunde vidtagas för uppförande af ett tredje sanatorium, hade departementschefen anført:

Ehuru de medel, som för närvarande funnes tillgängliga å jubileumsfonden icke vore tillräckliga för uppförandet af mer än två sanatorier, hade komitén föreslagit, att ett belopp af 200,000 kronor måtte reserveras för en framtida sanatorieanläggning i södra Sverige, dervid komitén uttalat den förhoppning, att den sålunda bildade grundfonden, hvars årliga räntefkastning städse borde läggas till kapitalet, dock skulle erhålla sin snabbaste tillväxt genom inflytande donationsmedel. Då Kongl. Maj:t nu torde vilja, i öfverensstämmelse med komiténs hemställan, äska Riksdagens medgifvande till upplåtelse af mark å kronoskog för de två sanatorier, för hvilkas uppförande medel redan funnes tillgängliga, samt till anvisande

af nödigt byggnadsvirke för dessa, syntes i sammanhang härmed frågan om upplåtande af mark äfven för det tredje sanatoriet och om beredande af tillgång till virke för dess uppförande lämpligen böra till Riksdagens pröfning hänskjutas.

Lifligt öfvertygad, att Riksdagen för sin del önskade medverka till främjande af det allmännyttiga ändamål, som afsåges med inrättandet af ifrågavarande sanatorier, hade departementschefen hemställt, att Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra den framställning, förevarande proposition innefattar.

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling detta ärende blifvit hänvisadt, har icke något att mot ifrågavarande framställning erinra, hvadan utskottet hemställer,

att hvad Kongl. Maj:t i oförmälda hänseende föreslagit må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 22 April 1898.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.